

medic român din Muntenia, în anul 1840, iar în anul 1843 a tipărit cel dintâi manual de anatomie, a făcut un curs gratuit de anatomie la Spitalul Colțea și a propus guvernului înființarea unei școli de medicină. A participat la Revoluția din 1848, apoi a îndeplinit mai multe funcții politice (ministru din Lăuntru, al Justiției). În anul 1865, a alcătuit un regulament pentru înființarea Societății Literare, viitoarea Academie Română. În același an, a sprijinit înființarea Ateneului Român.

În final, autorul a adăugat scurte biografii ale acestor personalități, unde evidenția realizările profesionale și o bibliografie selectivă. Este de remarcat și coperta adecvată: fotografie din 1877, din arhive, cu numeroase persoane caritabile, nominalizate; de asemenea, fotografia fiecărei personalități selectate.

Lucrarea este așadar o culegere de discursuri ale unor medici reprezentativi în epoca Regelui Carol I – profesori, chirurgi, oameni de știință, academicieni – cu diverse inițiative medicale și instituționale reformatoare. Credem că trebuie să acordăm credit și să ne lăsăm inspirați de informațiile și opiniile enunțate de aceste personalități din trecutul nostru istoric, unele demonstrate cu numeroase date statistice.

Monica Negru

Alexandru-Murad Mironov, *Vremea încercărilor. Relațiile româno-sovietice 1930-1940* (cuvânt înainte de Constantin Bușe), București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2013, 484 p.

În 2013, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului a publicat lucrarea *Vremea încercărilor. Relațiile româno-sovietice 1930-1940* a lui Alexandru-Murad Mironov. Încă din perioada studenției, autorul a fost preocupat de istoria Uniunii Sovietice și de relațiile acesteia cu România, fapt concretizat în lucrarea de licență cu titlul *Stalinismul, model de dezvoltare a U.R.S.S. și în disertația elaborată în urma studiilor de masterat cu tema *Percepții românești despre U.R.S.S., 1934-1939*.*

Potrivit autorului, “[...] lucrarea de față încearcă să contribuie la formularea unui răspuns la vechea întrebare, ce astăzi pare abandonată, în ciuda faptului că nu are o rezolvare convingătoare: cine poartă vina prăbușirii României Mari?...” (p. 16). Ca atare, lucrarea este structurată în jurul a trei mari probleme: politica externă a României și debutul relațiilor de vecinătate cu “patria proletariatului” în perioada 1918-1934; ultimii ani ai păcii, cuprinzând epoca Titulescu și perioada de căutări politice și permanentă degradare a situației internaționale care i-a urmat, 1934-1940; manifestările societății românești în fața dilemei iscate de posibila alianță cu URSS și de cunoașterea și apropierea de noul sistem social instaurat de comunism (p. 17).

Bibliografia lucrării se bazează, în mare parte, pe cercetarea fondurilor de arhivă din ANIC: *Direcția Generală a Poliției, 1908-1940; CC al PCR. Secția Propagandă și agitație, 1922-1932; CC al PCR. Dosarele Personale ale Luptătorilor antifasciști; CC al PCR. Amicii URSS; Ministerul Propagandei Naționale; Președinția Consiliului de Miniștri; fondurile familiale Acterian, Brătianu, Bosie, Cantacuzino; fondurile personale Alexandru Averescu, Alexandru Boldur, Armand Călinescu, Grigore Gafencu, Ion Antonescu, Onisifor Ghibu. La acestea se adaugă fonduri din Arhiva Diplomatică a MAE, colecții de la Cabinetul de manuscrite al Bibliotecii Academiei Române, precum și*

corespondență politică și diplomatică din Arhiva diplomatică a Ministerului francez al Afacerilor Externe și Europene, documente publicate, memorii, jumale, corespondență, lucrări speciale și generale, presă și beletristică.

Despre relațiile româno-sovietice de după 1918, autorul precizează că "...inițiativa a aparținut, de cele mai multe ori, sovieticilor. Aceștia s-au ghidat în propunerile lor strict după situația internațională și după avantajele imediate pe care le-ar fi putut câștiga Rusia sovietică de pe urma relațiilor cu România. Niciodată dreptul internațional sau simpla dorință de bune relații cu vecinii nu au constituit intențiile care i-au animat. România a fost întotdeauna considerată o țară de mână a doua, cu care nu se trata, ci căreia trebuia să i se impună" (p. 31). Pornind de la aceste considerații, autorul face o trecere în revistă a relațiilor româno-sovietice de la începutul perioadei interbelice, axându-se pe punctele sensibile ale acestor relații: situația Basarabiei, problema tezaurului, despăgubirile de război, situația prizonierilor, neamestecul în treburile interne, stabilirea de relații diplomatice, reglementarea situației Nistrului¹. Mai mult decât atât, sintetizează politica externă a României, timp de un deceniu, prin încercările constante și repetate de recunoaștere a unirii, a frontierelor, politica externă a lui Nicolae Titulescu, singurul cu un proiect privind redefinirea rolului României în regiune, prin constituirea unui sistem de alianțe.

Începând cu partea a doua a cărții – *Epoca încercărilor. Ignorarea dușmanului: relațiile româno-sovietice între 1934 și 1940* –, se intră propriu-zis în subiectul enunțat în titlul lucrării. Potrivit autorului, un deceniu și jumătate de inamicități determinase o evoluție a situației, unele divergențe dispărând de la sine – Basarabia era tot parte a României, starea tezaurului a rămas incertă, la despăgubiri renunțaseră ambele părți, soarta prizonierilor a rămas nerezolvată, amestecul în treburile interne se făcea de către partea sovietică prin Comintern, iar situația pe Nistru era aceeași, adică statutul juridic al frontierei era nerecunoscut de către sovietici (p. 153-154).

După 1934 și după reluarea relațiilor diplomatice româno-sovietice, autorul sesizează o dezvoltare constantă a unui discurs pozitiv în mediile politico-diplomatice, la care se adaugă interesul economic. Este perioada ministeriatului lui Nicolae Titulescu, când apare și ideea unui pact româno-sovietic, la care se adaugă și alte puncte ale diplomației românești: alianța cu Polonia, relații bune cu Germania, păstrarea vechilor prietenii.

După demiterea lui Titulescu, autorul analizează relațiile cu URSS până la guvernarea de dreapta a lui Octavian Goga (decembrie 1937-februarie 1938), apoi ministeriatul de la externe al lui Grigore Gafencu (decembrie 1938-iunie 1940)² și Pactul Ribbentrop-Molotov cu urmările lui imediate, încercările de salvare din 1939-1940 de la un deznodământ sigur: pierderea Basarabiei. În încheierea acestei părți, sunt identificate trei cauze majore ale pierderii Basarabiei: motivele externe, erorile comise de România în politica sa externă și mentalitatea societății românești în anii '30, dar și anterior, cu o concluzie dură și realistă: "Dacă evoluția generală ține de cauze neimputabile vreunei instituții sau vreunui om politic român, lipsa unui proiect clar de dezvoltare, atât națională, cât și diplomatică, dar și inconștiența și lipsa de responsabilitate, tipice personalului guvernamental de aici, s-au resimțit negativ din plin" (p. 313).

¹ Aceste aspecte litigioase între România și URSS au fost reliefate de către Ion Calafeteanu pe baza documentelor diplomatice într-o lucrare rămasă nepublicată.

² În vara lui 1940, Grigore Gafencu și-a dat demisia și a fost trimis ministru plenipotențiar la Moscova. Ulterior s-a stabilit la Geneva.

În ultima parte a lucrării, intitulată *Concluzii*, Alexandru-Murad Mironov face o analiză obiectivă asupra eșecului relațiilor româno-sovietice pentru perioada analizată, asupra greșelilor făcute de ambele părți, asupra intențiilor URSS, concluzii care merită a fi luate în seamă nu numai de istorici, dar și de politicieni și diplomați, pentru ca, pe viitor, greșelile să nu mai fie repetate. Am aminti câteva din aceste concluzii: legăturile dintre români și ruși/sovietici au fost minate de o necunoaștere totală a celuilalt; relațiile proaste au început în momentul în care Țările Române au dat semne de independență, adică sfârșitul primei jumătăți a secolului al XIX-lea; oscilația politicii sovietice față de România strict în funcție de interesul de moment al acesteia. “Atunci când situația sa internă sau internațională o cerea, U.R.S.S. devenea amabilă și era dispusă să discute soarta Basarabiei. În rest, cel mai adesea își acuza micul vecin sud-vestic că are intenții agresive, dorind să cucerească Transnistria, să atace Uniunea Sovietică, etc” (p. 319). Și societatea românească s-a dovedit la fel de neștiutoare la adresa sovieticilor și astfel, după cum spune autorul în încheiere, “când lovitura fatală, de proporții cataclismice, a sosit, românii au privit paralizați de necunoscutul ideologic ce se abătea asupra lor” (p. 323).

În finalul lucrării, autorul acordă un spațiu considerabil Anexelor documentare și de studii, foarte interesante, drept pentru care am ales să le menționăm: Anexa I: *Diplomația la nivel uman: reprezentanții României la Moscova și ai U.R.S.S. la București*; Anexa a II-a: *Mihail Ostrovski, Sărbătorirea păcii*; Anexa a III-a: *Pe Nistrul liniștit. Viață și moarte la granița româno-sovietică, 1918-1940*; Anexa a IV-a: *Scrisori din/spre U.R.S.S. Autori/adresanți și “atentarea” la siguranța statului*; Anexa a V-a: *Presa sovietică și cititorii ei din România anilor '30*, Anexa a VI-a: *Tabel cu vânzările de ziare și reviste sovietice în perioada 27 octombrie 1936-31 decembrie 1938*; Anexa a VII-a: *Intelctualii, opinia publică și imaginea U.R.S.S. în anii '30*; Anexa a VIII-a: *Declarațiile lui Mihail Ostrovski, reprezentant plenipotențier și trimis extraordinar al U.R.S.S. la București, făcute de Legația Sovietică din Capitală, cu prilejul încheierii misiunii sale diplomatice în România, 3 februarie 1938*; Anexa a IX-a: *Mișcări de populație și zvonuri la fosta frontieră poloneză cu România, 1939-1940*; Anexa a X-a: *Notă a Direcției Generale a Poliției, cuprinzând relatarea trecerii fostei frontiere româno-poloneze de către refugiatul Nichifor Melniciuc, iunie 1940.*

Mirela Tirnă

***“Cursul deosebit” al României și supărarea Moscovei. Disputa sovieto-română și campaniile propagandistice antiromânești din RSSM (1965-1989). Studiu și documente* (ed. Elena Negru & Gheorghe Negru), Chișinău, Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 616 p.**

Anul trecut, Centrul Editorial-Poligrafic de la Chișinău al Universității de Stat din Moldova a scos de sub tipar volumul întâi al cărții istoricilor basarabeni Elena și Gheorghe Negru – conferențieri universitari și cercetători științifici la Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei –, volum intitulat *“Cursul deosebit” al României și supărarea Moscovei. Disputa sovieto-română și campaniile propagandistice antiromânești din RSSM (1965-1989).*